ANNIKA DEVROE

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

MECHELEN – CARRETTESTRAAT

A. DEVROE

OKTOBER 2017

COLOFON

Project

Archeologienota – Merksem, Carrettestraat

Opdrachtgever

Antwerps Sportpaleis nv
Schijnpoortweg 119
2170 Merksem

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2017 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever. Dit met uitzondering van de door de landmeter aangeleverde plannen. Deze blijven eigendom van deze laatste.

INHOUD

Inhoud 0
1. Gemotiveerd advies 1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem 2
2.1. Inleiding 2
2.2. Administratieve gegevens 3
2.3. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken 3
2.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek 4
2.3.2. Proefsleuvenonderzoek 5
2.4. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk 6
3. Figurenlijst 7

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Op basis van het bureauonderzoek kan men vaststellen dat het projectgebied vanaf de 18de eeuw onbebouwd was. Het vormt wel een onderdeel van een site met walgracht. De gebouwen zelf bevinden zich ten noordoosten van het projectgebied. Ter hoogte van het projectgebied is de tuinzone en een deel van de walgracht te zien. Dergelijke sites met walgracht zijn interessant en gaan vaak terug op oudere bewoning. Landschappelijk gezien is het projectgebied in de vallei van het Schijn gelegen. De archeologische kennis uit de buurt is vrij beperkt. Dit heeft eerder te maken met het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek en niet zozeer met het ontbreken van archeologie op zich. Het gaat vooral om locaties die op basis van cartografische bronnen werden aangeduid en om resten van de Brialmontomwalling. Sporen van oudere periodes kunnen echter niet uitgesloten worden.

Op basis van het bureauonderzoek kon aangetoond worden dat het projectgebied onderdeel uitmaakt van een site met walgracht. In hoeverre deze site nog bewaard bleef en teruggaat op oudere bebouwing kon niet aangetoond worden. Het archeologisch potentieel wordt echter als hoog ingeschat omwille van deze site met walgracht. Oudere periodes kunnen echter ook niet uitgesloten worden.

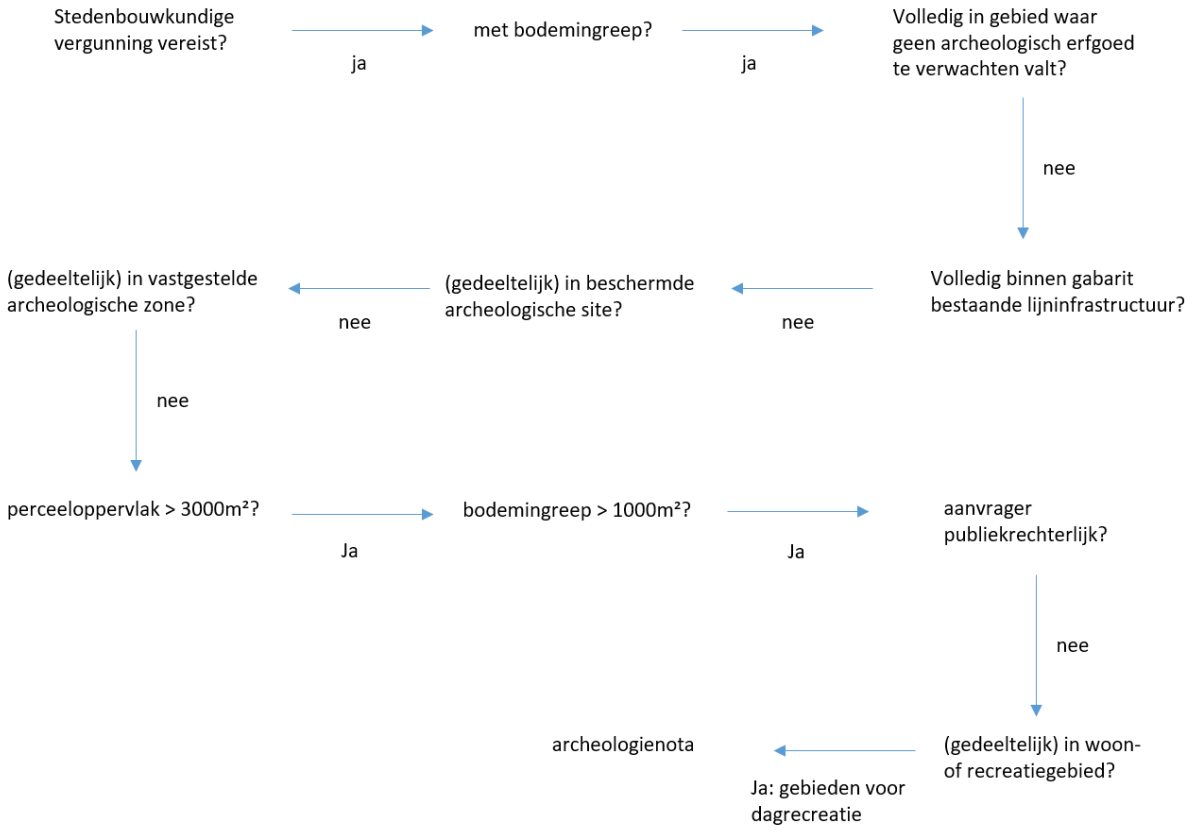
De werken voorzien voornamelijk in een ophoging. Ter hoogte van het projectgebied zal men overal 30 cm afgraven met lokaal enkele diepere ingrepen voor de funderingsbalken, heipalen en nutsleidingen. Afhankelijk van de diepte van het archeologisch niveau zal men deze verstoren of niet. Gezien het archeologisch potentieel is bijkomend onderzoek noodzakelijk.

Dit zal echter via een uitgesteld traject verlopen aangezien het projectgebied nog in gebruik is als voetbalterrein en men voorafgaand geen werken mag uitvoeren.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. INLEIDING

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

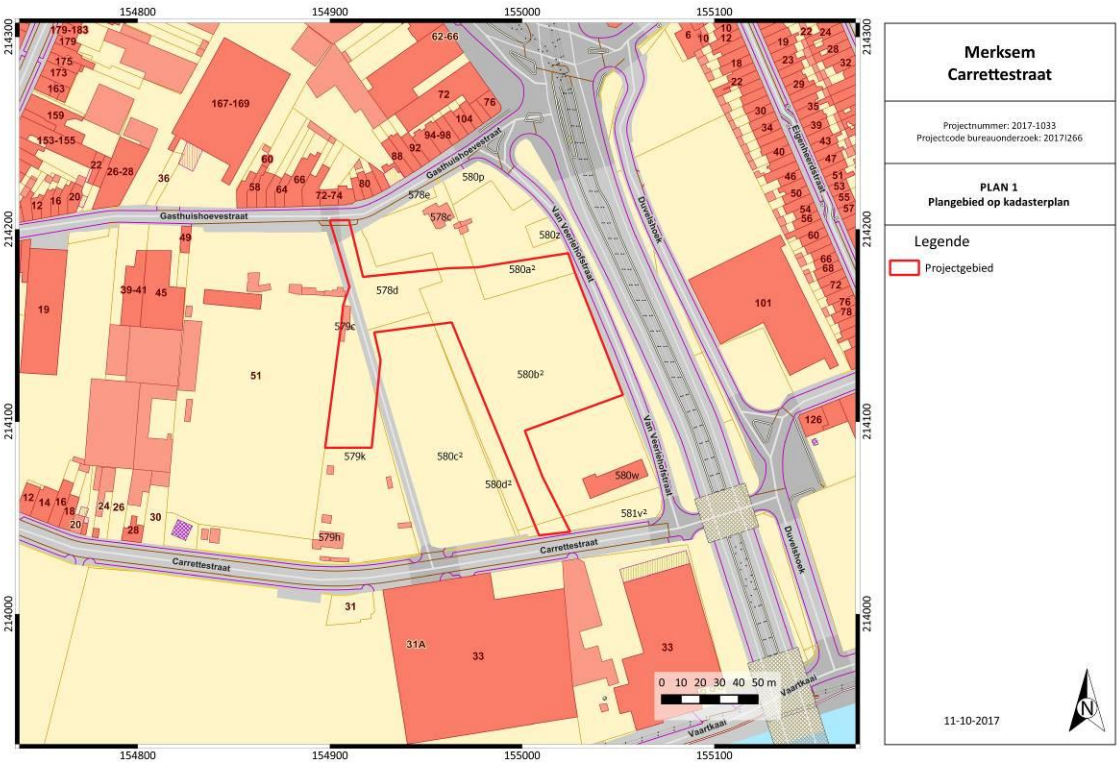

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. (A. Devroe 2017)

2.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Locatie: Provincie Antwerpen, Antwerpen, Merksem, Carrettestraat
Bounding box: punt 1 (NW) – X 154879,394 Y 214205,456
Punt 2 (ZO) – X 155062,749 Y 214049,750

Kadaster: Antwerpen, afd. 40, Merksem, afd. 2, sectie C, percelen 578d (partim), 579c, 579k (partim), 580a² (partim), 580b² (partim), 580c² (partim), 581v² (partim)

Oppervlakte projectgebied: ca. 9822 m²

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. (Geopunt Vlaanderen s.d.)

2.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek geeft voornamelijk goede resultaten op droge leembodems. Deze methode is vrij duur en aangezien in dit geval moeilijk na te gaan is wat het archeologisch potentieel is, kan het een duur onderzoek worden die weinig oplevert. Op basis van de kosten-batenanalyse en het feit dat gezien de bodemgesteldheid dit geen ideale ondergrond is werd dit onderzoek niet voorgesteld.

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Dit is hier niet het geval en bovendien geeft een veldkartering enkel een beeld van de bovenste laag. Bovendien kunnen periodes met weinig vondstmateriaal op deze manier niet gedetecteerd worden. Deze methode wordt dan ook niet geadviseerd.

Er zijn niet meteen aanwijzingen naar steentijdsites toe. Onderzoeken in functie van steentijd (landschappelijk/verkennend/waarderend booronderzoek, proefputten) worden dan ook als niet nuttig geacht. Gezien de kosten-batenanalyse worden deze onderzoeken dan ook niet geadviseerd.

De werken zullen grotendeels slechts een beperkte ingreep kennen. Het gaat grotendeels om een afgraving van 30 cm met enkele diepere ingrepen. Afhankelijk van de dikte van de bouwvoor en reeds gebeurde verstoringen door de aanleg van verharding en de inrichting als voetbalterrein zal het archeologisch niveau geraakt worden. Een landschappelijk bodemonderzoek zou hier meer uitsluitsel kunnen over geven, net als over de gaafheid van het bodemprofiel. Aangezien dit onderzoek vrij beperkt blijft qua kost, wordt in eerste instantie een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Op basis van de resultaten zal dan nagegaan worden of een bijkomend proefsleuvenonderzoek nog noodzakelijk is.

2.3.1. LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

Op basis van het bureauonderzoek lijkt het projectgebied weinig verstoringen te kennen, met uitzondering van een beperkte verstoring door de aanleg van verharding en het inrichten van een voetbalveld. Een landschappelijk bodemonderzoek kan hier meer uitsluitsel over geven, net als over de gaafheid van het bodemprofiel. Het is dan ook aangewezen een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren door middel van boringen. Het booronderzoek wordt uitgevoerd met een gutsboor van 4 cm of een Edelmanboor van 7 cm. De boringen worden verspreid over het terrein geplaatst, met een voldoende aantal om de bodemkundige situatie te begrijpen.

Figuur 3: Voorstel boorgrid. (A. Devroe 2017)

De onderzoeksvragen die hier minimaal moeten beantwoord worden zijn:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact? Zo ja, in welke zones?
- Is er potentieel voor sporensites? Zo ja, op welke diepte t.o.v. het maaiveld? Worden deze niveaus bedreigd door de geplande werkzaamheden en is bijgevolg een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk?

Het onderzoeksdoel van het landschappelijk bodemonderzoek is bereikt wanneer bovenstaande vragen zijn beantwoord en uitsluitsel kan gegeven worden over de te volgen stappen in het verdere vooronderzoek.

2.3.2. PROEFSLEUVENONDERZOEK

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen wordt bepaald of een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk is. Dit hangt af van eventueel aanwezige verstoringen, de intactheid van de bodemopbouw en de diepte van het archeologisch niveau. Indien uit dit onderzoek niet blijkt dat archeologische sporen uitgesloten kunnen worden en op basis van de bodemopbouw het archeologisch niveau geraakt zal worden bij de toekomstige werken, dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden. Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein.

Het proefsleuvenonderzoek kan pas uitgevoerd worden na het verwijderen van de bestaande gebouwen en verharding. Deze worden tot net onder het maaiveld verwijderd.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:
- Kunnen de gegevens van het landschappelijk booronderzoek bijgesteld worden?
- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich?
- Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Kunnen de aangetroffen sporen in verband gebracht worden met de site met walgracht?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie?
- Zijn er indicaties voor de inrichting van een erf/nederzetting?
- Kunnen de resultaten van het bureauonderzoek bijgesteld worden?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

Het terrein zal door middel van parallelle continue proefsleuven onderzocht worden. De sleuven worden haaks op de Carrettestraat geplaatst. Waar de walgracht verwacht wordt kan een andere oriëntatie voorgesteld worden. Indien uit het landschappelijk onderzoek blijkt dat een andere oriëntatie beter is, kan hiervan afgeweken worden. De sleuven hebben een breedte van 2 m en een afstand van maximaal 15m van middelpunt tot middelpunt. Er zal minstens 10% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,5% dwarssleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn

vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Deze kunnen enerzijds aangelegd worden om na te gaan of een structuur aanwezig is, maar evenzeer om lege zones te duiden en een betere afbakening te bekomen van een archeologische site.

Er wordt nog geen proefsleuvenplan opgesteld aangezien deze zal afhangen van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek.

De aanleg van deze sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat en er maar één niveau aanwezig is. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om ter verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Per sleuf wordt machinaal een profielput aangelegd. Deze profielputten worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.4. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. (A. Devroe 2017) 2

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. (Geopunt Vlaanderen s.d.) 3

Figuur 3: Voorstel boorgrid. (A. Devroe 2017) 4